

RAMBOLL

Bright ideas.
Sustainable change.

Evaluering av utlånsmodellene for e- bøker og e-lydbøker

Januar 2022

Innhold

INNLEDNING

Om evalueringen
Hovedfunn

OM UTVALGENE

Folkebibliotekene
Fylkesbibliotekene

RESULTATER

Overordnet tilfredshet med modellene
Tilgjengelighet av titler
Samarbeid
Preferanse for forhandlingsnivå
Utlån av e-medier og andel av budsjett brukt på e-medier
NLBs tilbud
Forslag til forbedring
Øvrige innspill fra leverandørene

VEDLEGG

Spørreskjemaet for fylkesbibliotekene
Spørreskjemaet for folkebibliotekene
Intervjuguide for leverandørene

Om evalueringen

Formål og avgrensning

- Som et ledd i arbeidet med videreutvikling av utlånsmodellene for e-bøker og e-lydbøker, har Nasjonalbiblioteket bedt Rambøll Management Consulting om en evaluering av dagens innkjøpsmodeller for e-medier. Evalueringen består av fylkesbibliotekenes, folkebibliotekenes og de to største innholdsleverandørenes opplevelse av de anbefalte utlånsmodellene som benyttes i dag.
- Med utlånsmodellene menes avtalene om utvalg og priser mellom leverandører og fylkesbiblioteket/folkebibliotekenes konsortium.
- Evalueringen er begrenset til *innholdet*, ikke de tekniske plattformene/appene. Dette er tydeliggjort for de som inngår i evalueringen.

Metode og målgruppe

- Evalueringen består av to digitale spørreundersøkelser, en til fylkesbibliotekene/innkjøpskonsortiene og en til folkebibliotekene, samt dybdeintervjuer med de to største innholdsleverandørene (Biblioteksentralen og Bokbasen).
- For spørreundersøkelsene er ønsket representant/respondent den personen på fylkesbiblioteket/folkebiblioteket som har best kjennskap til utlånsmodellen for e-bøker og e-lydbøker.
- Spørreundersøkelsene er utformet i Rambølls spørreskjemaverktøy SurveyXact og distribuert via e-post. Datainnsamlingen foregikk i tidsrommet 17. november–10. desember 2021.
- Dybdeintervjuene ble gjennomført i uke 47, 2021.

Utvalg og deltakelse

- Alle de 12 fylkesbibliotekene/innkjøpskonsortiene svarte på evalueringen.
- 211 av totalt 356 folkebibliotek – 60 % - har svart på evalueringen helt eller delvis. Både fullførte og ufullstendige besvarelser inngår i datagrunnlaget.
- Sentrale representanter fra Biblioteksentralen og Bokbasen ble intervjuet via video av Rambølls konsulenter. Begge samtalene inkluderte flere representanter fra leverandøren. Dybdeintervjuene varte 60-90 minutter. Leverandørene ble valgt ut av Nasjonalbiblioteket da det er disse to som leverer e-bøker og e-lydbøker til bibliotekene.

Om rapporten

- Denne rapporten presenterer funn og resultater fra spørreundersøkelsene og dybdeintervjuene og utgjør hovedleveransen i evalueringen. Resultater og funn presenteres samlet etter tematikk. Rapporten inneholder både kvantitative og kvalitative resultater.
- Rapporten tar utgangspunkt i å svare ut de hovedproblemstillingene Nasjonalbiblioteket har, operasjonalisert gjennom spørsmålene i spørreundersøkelsene og intervjuene.
- Rapporten er utformet av Rambøll Management Consulting ved Kristina Moustafin og Ingrid Hågård Bakke, og godkjent av Nasjonalbiblioteket.

Hovedfunn

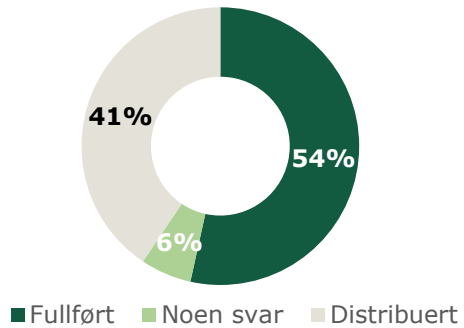
- Både folkebibliotekene, fylkesbibliotekene og leverandørene er enige om at dagens modeller for innkjøp av e-medier har stort forbedringspotensial. Det er flere som mener de fungerer dårlig enn som mener de fungerer godt. Både folkebibliotekene og fylkesbibliotekene syns modellen for e-lydbøker fungerer mindre godt enn modellen for e-bøker. Mindre kommuner synes modellene fungerer noe bedre enn det større kommuner synes.
- Det er i hovedsak tre faktorer som er årsak til at mange ikke synes modellene fungerer godt:
 - **Kompleksitet** – både at det er to forskjellige modeller for de to forskjellige produktene e-bøker og e-lydbøker, og at modellene har to komponenter – lisensdel og klikkdel. Dette skaper uforutsigbarhet for både bibliotekene og lånerne, og bibliotekene bruker mye ressurser på å forstå og navigere i modellene.
 - **Utvalg/Tilgjengelighet** – For begge medier, men særlig for e-lydbøker, er etterspørselen vesentlig større enn tilbudet, og bibliotekene ønsker å tilby både flere titler og flere eksemplarer.
 - **Pris** – For begge medier, men særlig for e-lydbøker, påpeker bibliotekene tydelig at det er altfor dyrt og gir lite verdi for pengene.
- Nesten alle fylkesbibliotekene mener innkjøpsmodellen for e-lydbøker gir lite verdi for pengene, og tre av fire mener det samme om modellen for e-bøker. I folkebibliotekene er det mer spredning, men konklusjonen er den samme; tre av fire mener modellen for e-lydbøker gir lite verdi for pengene, og for e-bøker er andelen 50 %. Det er stor spredning i hvorvidt folkebibliotekene syns de har tilfredsstillende innflytelse over innkjøp og utvalg av e-medier. De er noe mer fornøyd med innflytelsen over e-bøker enn e-lydbøker. Folkebibliotek i de større kommunene er mer fornøyd med innflytelsen enn bibliotek i mindre kommuner, men disse er i større grad også representert i innkjøpskomiteer.
- For alle type titler oppleves tilgjengeligheten bedre for e-bøker enn for e-lydbøker. Fylkesbibliotekene mener i større grad enn folkebibliotekene at det er tilfredsstillende tilgjengelighet av e-medier innen skjønnlitteratur. Folkebibliotekene er tettere på lånerne, og man kan anta at dette påvirker deres opplevelse av tilgjengelighet. For både e-bøker og e-lydbøker er tilgjengeligheten bedre for skjønnlitteratur enn for faglitteratur, med unntak av folkebibliotekenes opplevelse av tilgjengelighet av e-lydbøker, som er omtrent like lav for alle typer titler.
- Samarbeidet mellom konsortiene og leverandørene fungerer godt. De fleste fylkesbibliotekene er fornøyd med samarbeidet med hovedleverandøren av e-medier. De aller fleste fylkesbibliotekene er i tillegg godt fornøyd med samarbeidet internt i konsortiet. Leverandørene mener også at samarbeidet med konsortiene generelt sett fungerer bra, og har forståelse for fylkenes situasjon og utfordringer. De nevner imidlertid at de mange og detaljerte kravene i anbudskonkurransene gjør det utfordrende å lage gode løsninger effektivt. De nevner at konsortiene ser på seg selv som ensartet og like, men at de i virkeligheten har en del forskjellige behov og er forskjellig organisert, og derfor krever stor fleksibilitet og stor grad av tilpasning, noe som gjør utviklingen kostbar.
- Alle fylkesbibliotekene foretrekker et nasjonalt forhandlingsnivå for innkjøp av e-medier. Blant folkebibliotekene foretrekker snaut halvparten nasjonalt nivå, mens omtrent like mange foretrekker fylkesnivå, som i dag. Jo større kommune, jo større preferanse for forhandling på nasjonalt nivå.
- Som forslag til forbedring av modellene, nevnes mekanismer som sikrer større forutsigbarhet for alle parter, en felles modell for de to produktene som er enklere å forstå og forholde seg til, lavere priser, flere utlån per lisens, og lengre levetid på det man kjøper inn.

Om utvalgene

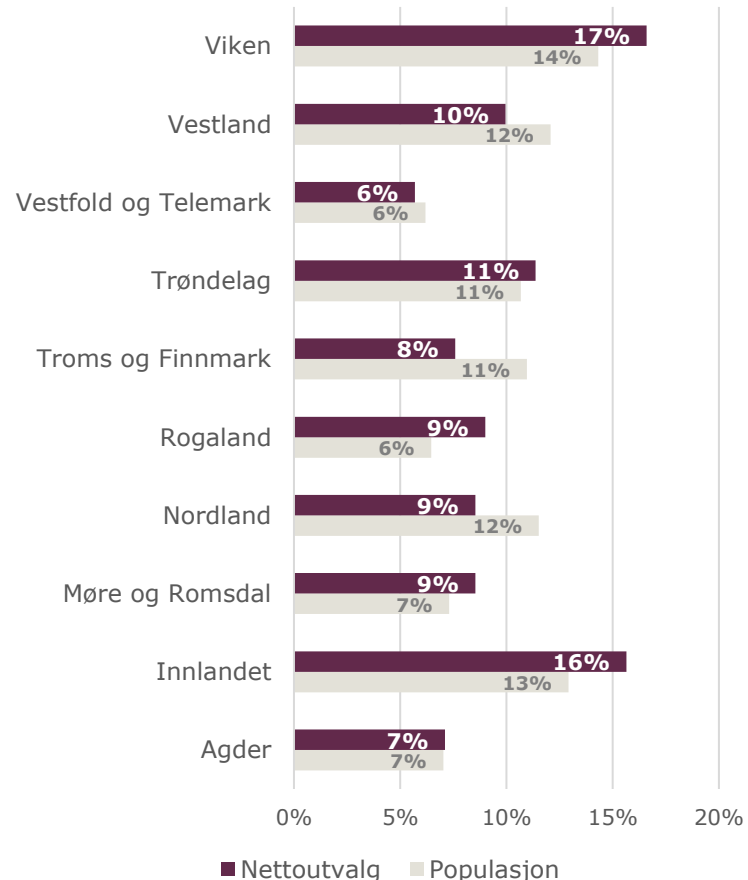
Om utvalget: Folkebibliotekene

Svarprosent

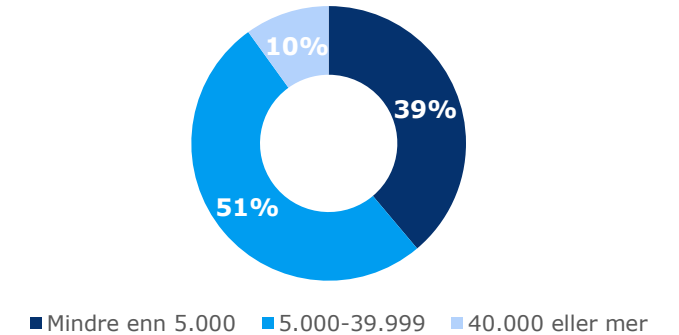

- Totalt har 60 % av folkebibliotekene svart på hele eller deler av evalueringen. Alle svar teller med i rapporten.
- En drøy tredjedel av folkebibliotekene som har svart er representert i en innkjøpsgruppe/-komité for fylkets konsortium.
- De mindre skjevhetene i nettutvalget når det gjelder fylkestilhørighet, er ikke betydelige, og truer ikke representativiteten i betydelig grad.

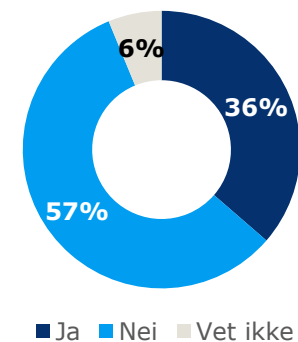
Fylkestilhørighet

Antall innbyggere i kommunen

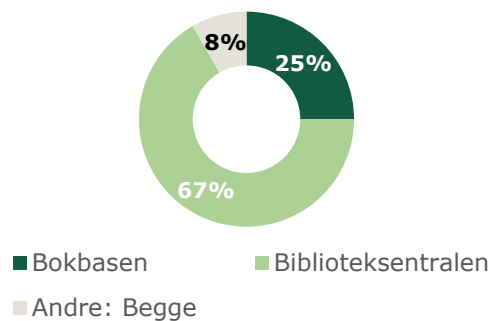

Er folkebiblioteket representert i en innkjøpsgruppe/-komité for fylkets konsortium?

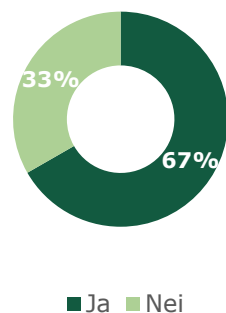

Om utvalget: Fylkesbibliotekene

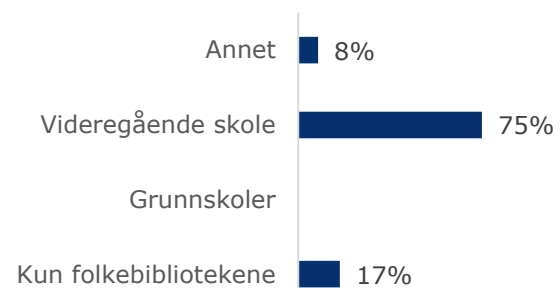
Hovedleverandør av e-bøker og e-lydbøker i dag

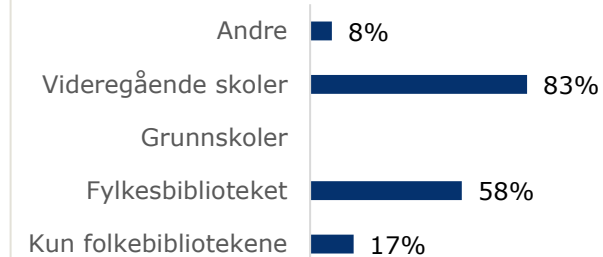
Kjøper inn e-bøker og e-lydbøker utenom hovedleverandøren

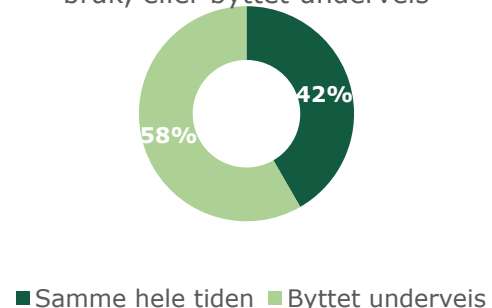
Hvilke andre bibliotek enn folkebibliotekene er involvert i innkjøpskonsortiet?

Er innkjøpene kun finansiert av folkebibliotekene, eller er fylkesbiblioteket og andre aktører med på finansieringen?

Benyttet samme hovedleverandør i hele perioden modellen har vært i bruk, eller byttet underveis

Bruker den anbefalte modellen for e-bøker/e-lydbøker

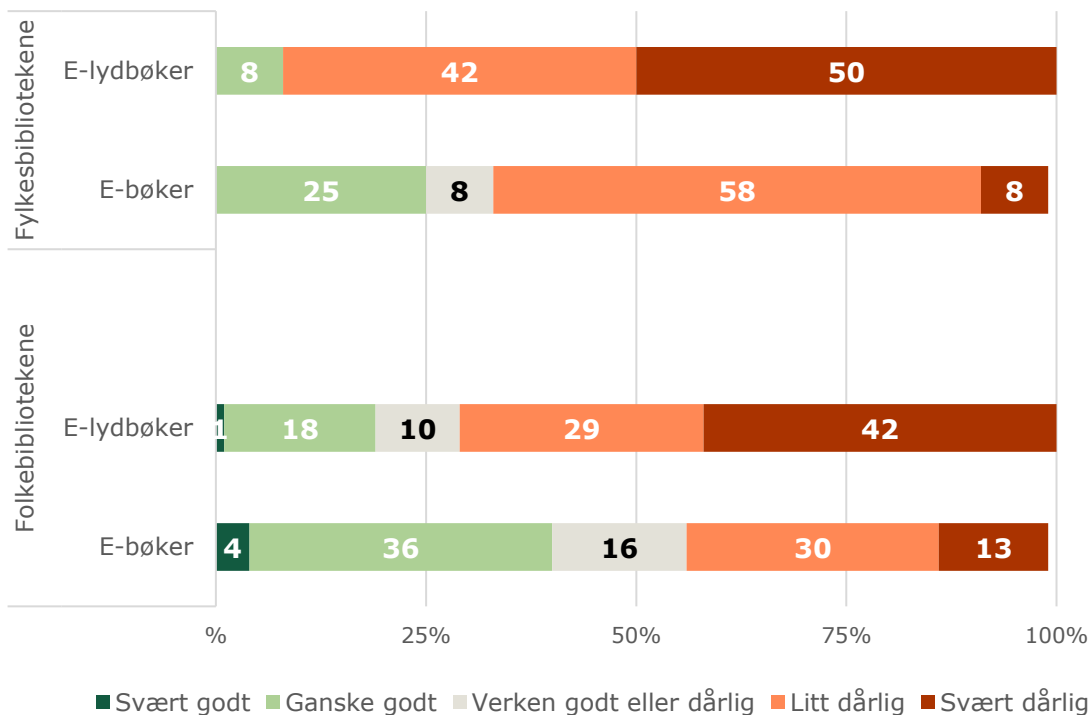
- Det er flere fylker som bruker Biblioteksentralen enn Bokbasen som hovedleverandør for e-medier, men to av tre fylker kjøper inn e-medier også utenom hovedleverandøren. Tilgang til større utvalg er den viktigste årsaken til at mange fylker kjøper fra flere leverandører.
- Over halvparten av fylkene har byttet hovedleverandør underveis i perioden modellen har vært i bruk. De som har byttet underveis, har byttet innholdsleverandør fordi de har byttet plattformleverandør, eller fordi de måtte lyse ut konkurranse på nytt, og da vant en annen leverandør enn den de hadde fra før.
- Alle fylkene oppgir at de bruker den anbefalte modellen for e-medier. Leverandørene oppgir imidlertid at det ikke er snakk om *hvorvidt* man bruker modellen eller ikke, men *i hvilken grad* man følger eller avviker fra modellen. Det kan dermed virke som alle tar utgangspunkt i modellen, men at man tilpasser og gjør unntak i større eller mindre grad.

Resultater

Overordnet tilfredshet: Mange synes utlånsmodellene for e-medier fungerer dårlig, og dårligere for e-lydbøker enn e-bøker

Alt i alt, hvor godt eller dårlig synes du utlånsmodellen for e-bøker og e-lydbøker fungerer i dag?

- Det er flere som synes utlånsmodellene for e-medier fungerer dårlig enn som synes de fungerer godt.
- Fylkesbibliotekene synes modellene fungerer dårligere enn det folkebibliotekene gjør.
- Både folkebibliotekene og fylkesbibliotekene synes modellen for e-lydbøker fungerer dårligere enn modellen for e-bøker.

Leverandørene påpeker:

«Brukerne/lånerne har problemer med å forstå modellen. En dag er lydboken tilgjengelig, den andre dagen er den ikke det. Etterspørselen er mye større enn tilbudet, og vi forstår at lånerne ønsker seg et bedre tilbud på området.»

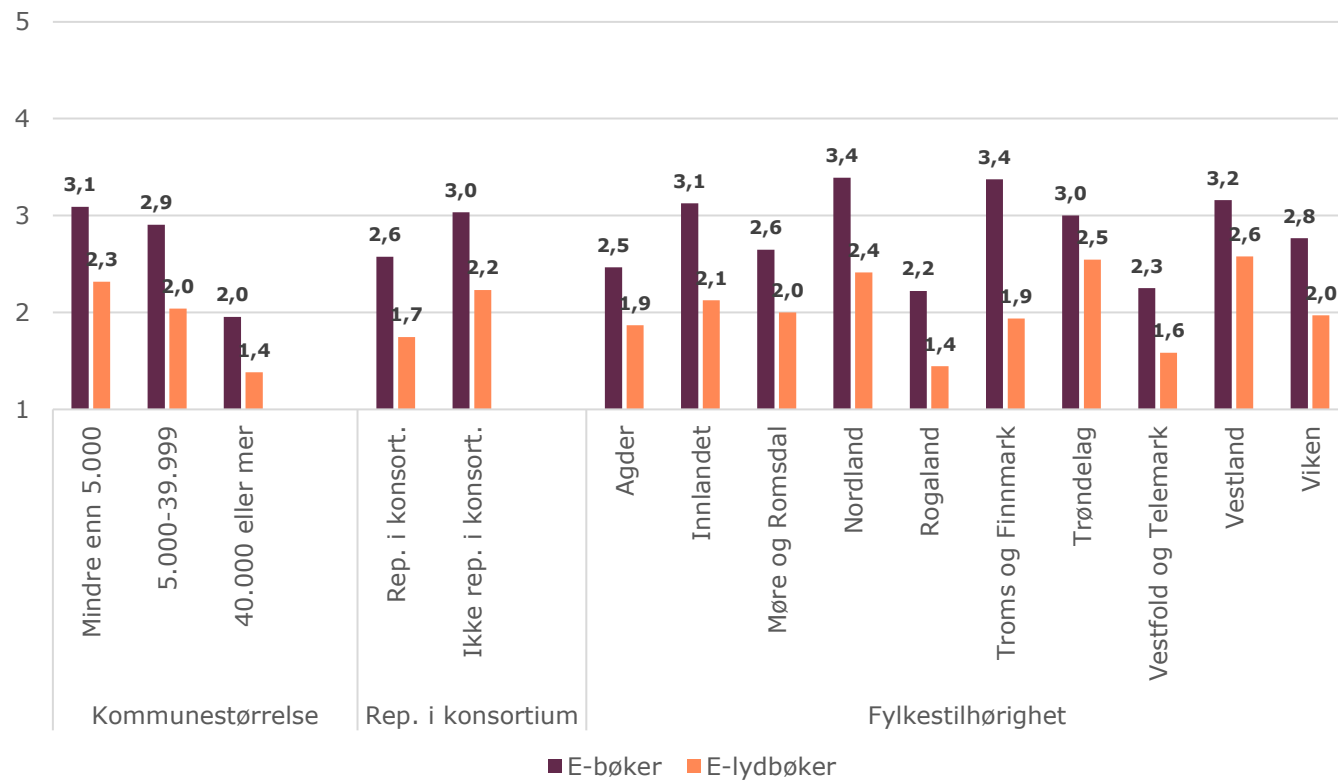
«Noen konsortier oppfordrer til bruk av annen modell. Dette fører til forstyrrelser i samarbeidet mellom leverandørene og fylkene.»

«Modellene er kompliserte å forstå med mange detaljer. Det er blant annet komplisert med to forskjellige modeller.»

«Vi er en teknisk tilrettelegger, så transaksjonene mellom forlagene og bibliotekene må tilpasses til modellen for at det skal funke. Det krever mye utvikling, og det er dyrt med tanke på konkurranse.»

Overordnet tilfredshet: Store kommuner mindre tilfreds enn små

Alt i alt, hvor godt eller dårlig synes du utlånsmodellen for e-bøker og e-lydbøker fungerer i dag?

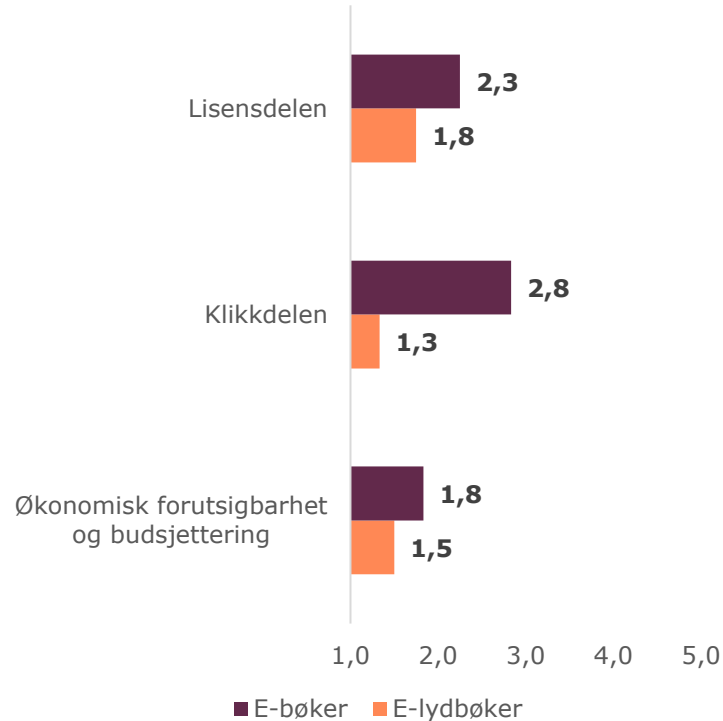

1 = Svært dårlig, 5 = Svært godt

- Hvis vi ser på overordnet tilfredshet med utlånsmodellene blant folkebibliotekene på tvers av kommunestørrelse, hvorvidt biblioteket er representert i innkjøpskonsortiet eller ikke, og fylkestilhørighet, finner vi at mindre kommuner synes modellene fungerer noe bedre enn det større kommuner synes.
- Vi finner også at de som er representert i innkjøpskonsortiet synes modellene fungerer dårligere enn de som ikke er det. Dette henger sammen med kommunestørrelse – de større kommunene er representert i innkjøpskonsortiene i større grad enn de små.
- Det er også en viss spredning i overordnet tilfredshet på tvers av fylker.

Modellene legger ikke til rette for økonomisk forutsigbarhet og budsjettering

Hvor godt eller dårlig synes du følgende aspekter ved innkjøpsmodellen fungerer?

1 = Svært dårlig, 5 = Svært godt

- Utover den overordnede misnøyen med modellen, synes fylkesbibliotekene/konsortiene at modellene fungerer særlig dårlig med tanke på økonomisk forutsigbarhet og budsjettering.
- For e-bøker synes fylkene at klikkdelen fungerer noe bedre enn lisensdelen.

Leverandørene påpeker:

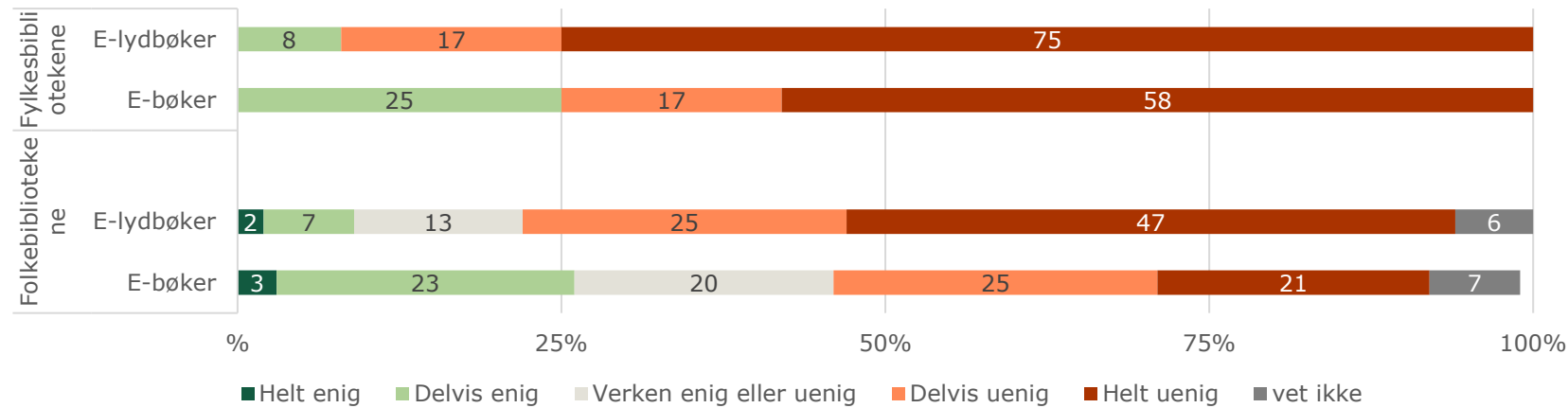
«Klikk – Vi måtte lage et avansert system for begrensninger ovenfor bibliotekene. Eksempelvis legger bibliotekene ut årsbudsjettet og det fordeles per måned. De kan sette makspris, eksempelvis ikke klikk på mer enn 30 kroner. Her må vi følge hva som er tilgjengelig»

«De færreste fylkesbibliotekene har råd til å følge klikkmodellen. Bruk av makspris skaper skjevhet i tilbud da det er mange fylker som setter inn penger i starten av måneden og de varer så lenge det det rekker. Midt i måneden kan lånet ta slutt. Dette fører til at låner ikke kan reservere på klikk, fordi det er uvisst om bøkene kommer på klikk igjen. Det er mangel på forutsigbarhet ovenfor låner.»

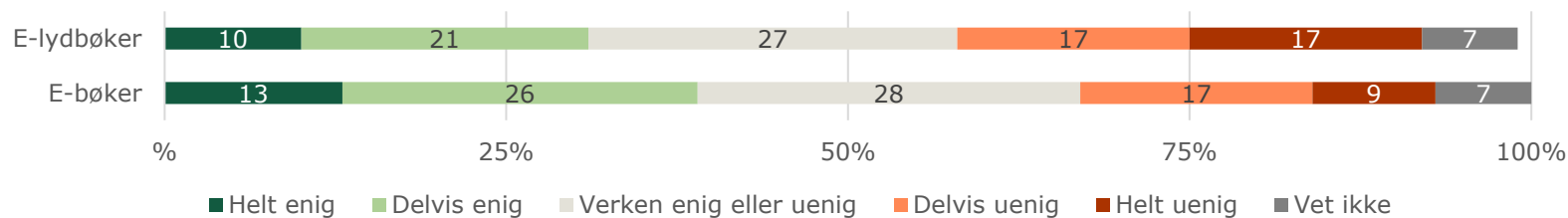
«Lisens – teknisk pakke er enklere. Du kjøper en pakke med noen utlån. Forlagene bestemmer om det er samtidig eller sekvensielle utlån, men det vanlige er samtidige.»

Innkjøpsmodellene gir i liten grad verdi for pengene for bibliotekene

«Vår innkjøpsmodell for e-bøker/e-lydbøker gir akseptabel verdi for pengene»

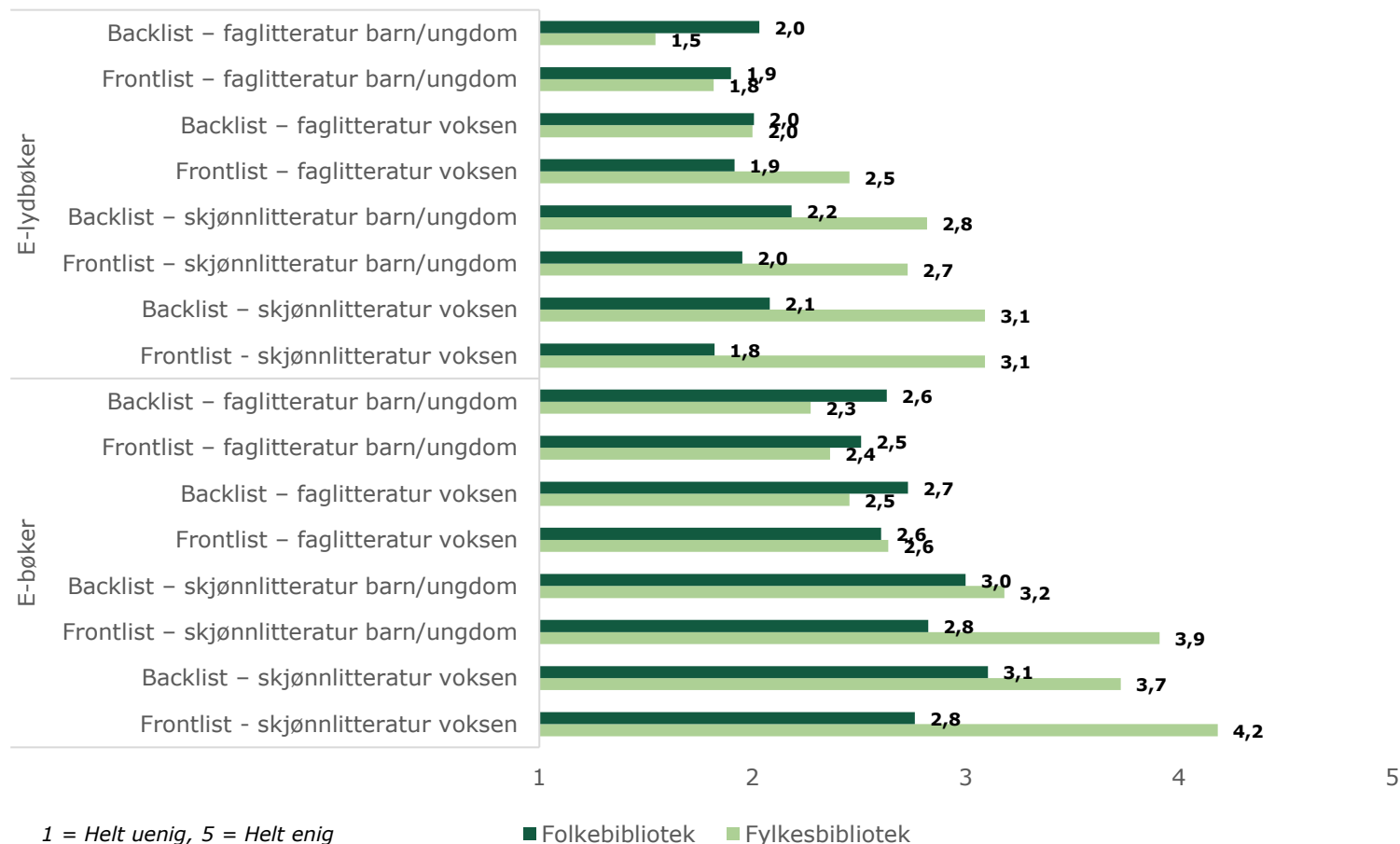
«Vi har tilfredsstillende innflytelse over innkjøp og utvalg av e-bøker/e-lydbøker» (Stilt til folkebibliotekene)

- Hele 92 % av fylkesbibliotekene mener innkjøpsmodellen for e-lydbøker gir lite verdi for pengene. Til sammenligning er tallet for e-bøker 75 %.
- I folkebibliotekene er det mer spredning, men konklusjonen er den samme; 72 % mener modellen for e-lydbøker gir lite verdi for pengene, og for e-bøker er andelen 46 %.
- Det er stor spredning i hvorvidt folkebibliotekene synes de har tilfredsstillende innflytelse over innkjøp og utvalg av e-medier. De er noe mer fornøyd med innflytelsen over e-bøker enn e-lydbøker. Det er ingen forskjell i resultatet på dette spørsmålet mellom de som er representert i innkjøpsgruppe og ikke, men bibliotek i de større kommunene (>40 000 innbyggere) er mer fornøyd med innflytelsen enn bibliotek i mindre kommuner.

Bedre opplevd tilgjengelighet for e-bøker enn e-lydbøker

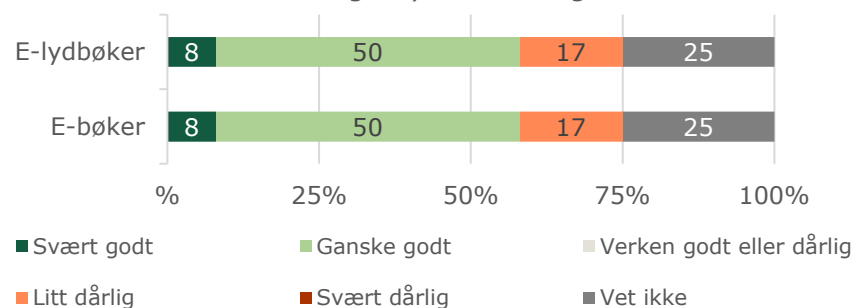
«Det er tilfredsstillende tilgjengelighet av e-bøker/e-lydbøker innen...»

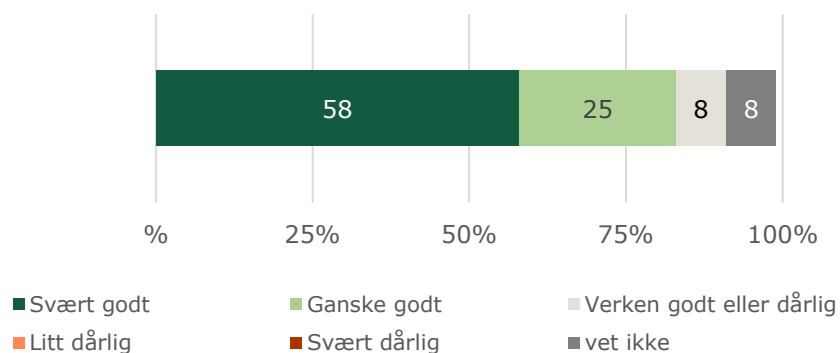
- Fylkesbibliotekene mener i større grad enn folkebibliotekene at det er tilfredsstillende tilgjengelighet av e-medier innen skjønnlitteratur. Folkebibliotekene er tettere på lånerne, og man kan anta at dette påvirker deres opplevelse av tilgjengelighet.
- For alle type titler oppleves tilgjengeligheten bedre for e-bøker enn for e-lydbøker.
- For både e-bøker og e-lydbøker er tilgjengeligheten bedre for skjønnlitteratur enn for faglitteratur, med unntak av folkebibliotekenes opplevelse av tilgjengelighet av e-lydbøker, som er omtrent like lav for alle typer titler.

Samarbeidet mellom konsortiene og leverandørene fungerer godt

Hvor godt eller dårlig synes du at samarbeidet/avtalen med hovedleverandøren av e-bøker og e-lydbøker fungerer?

Hvor godt eller dårlig synes du at samarbeidet innad i innkjøpskonsortiet fungerer?

- De fleste fylkesbibliotekene er fornøyde med samarbeidet med hovedleverandøren av e-medier. Et par fylker synes imidlertid samarbeidet/avtalen fungerer dårlig, og tre svarer «Vet ikke». Det er ingen forskjeller mellom e-bøker og e-lydbøker på dette spørsmålet.
- De aller fleste fylkesbibliotekene er godt fornøyd med samarbeidet internt i konsortiet. Over halvparten oppgir at de synes det fungerer svært godt.
- Leverandørene mener også at samarbeidet med konsortiene generelt sett fungerer bra, og har forståelse for fylkenes situasjon og utfordringer. De nevner imidlertid at de mange og detaljerte kravene i anbudskonkurransene gjør det utfordrende å lage gode løsninger effektivt. De nevner at konsortiene ser på seg selv som ensartet og like, men at de i virkeligheten har en del forskjellige behov og er forskjellig organisert, og derfor krever stor fleksibilitet og stor grad av tilpasning.

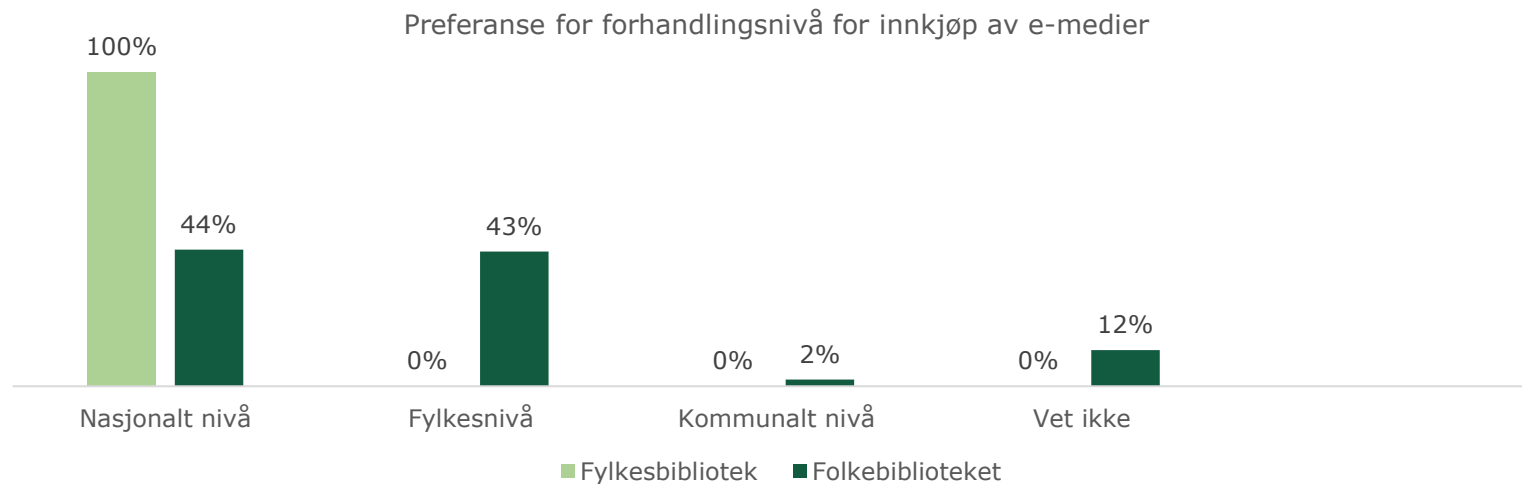
«I bunn og grunn oppleves samarbeidet med konsortiene som godt. De har forståelse for det store arbeidet, samt at ting ikke er helt på plass når det gjelder tekniske løsninger og generell utforming av innhold»

«Fylkesbibliotekene er ulikt organisert noe som ofte krever forskjellig type support fra vår side, men det blir lagt opp til fleksibilitet»

«Når det er sagt har vi litt krevende krav i anbudsprosessen som gjør det litt vanskelig med innkjøpsløsningene, samt å kunne tilby de beste løsningene. Om alle hadde fulgt modellene til punkt og prikke kunne vi nok spart oss for mye arbeid.. »

Fylkesbibliotekene foretrekker et nasjonalt forhandlingsnivå for innkjøp av e-medier. Folkebibliotekene har delte meninger

- Alle fylkesbibliotekene foretrekker et nasjonalt forhandlingsnivå for innkjøp av e-medier.
- Blant folkebibliotekene foretrekker snaut halvparten nasjonalt nivå, mens omtrent like mange foretrekker fylkesnivå, som i dag.
- Det er en sammenheng mellom foretrukket forhandlingsnivå og kommunestørrelse; jo større kommune (innbyggertall), jo større preferanse for forhandling på nasjonalt nivå. Blant de små kommunene (<5 000 innbyggere), foretrekker 53 % forhandling på fylkesnivå, mot 25 % blant de største kommunene (>40 000 innbyggere).

Leverandørens kommentarer

«Vi har tenkt at det kan være fristende med et nasjonalt anbud, fordi det innebærer mindre jobb for alle. I tillegg er det mange større muligheter for å tilby samme markedsføring til alle. Baksiden er at det på sikt ville blitt én anbudsprosess og derav stor sannsynlighet for mindre konkurranse på markedet.»

«Når vi har en konkurrent, tvinger det oss til utvikling og forbedringer.»

«Hvis forhandlingene skulle vært på et nasjonalt nivå innebærer det en form for ubalanse ved at bibliotekene er lokale mens forhandlingene gjøres nasjonalt, og det kan føre til et ujevnt lokalt tilbud.»

«Det fungerer bra som det er nå. Noen fylker forhandler direkte med forlagene, men det går igjennom systemet vårt, så de får samme prisen gjennom oss. Dette hadde forsvunnet om det var på et nasjonalt nivå. Det fungerer bra som det er nå.»

- På folkebibliotekene er i gjennomsnitt 8 % av det totale utlånet e-utlån*. Til sammenligning brukes drøyt 9 % av det totale mediebudsjettet på e-utlån*. Det er altså et rimelig godt samsvar mellom utlånsandel og budsjettandel, som tilsier at bibliotekene ikke bruker uforholdsmessig mye penger på e-medier i forhold til andre medier.
- Det er en svak tendens til at de minste kommunene både bruker en mindre andel av budsjettet på e-medier og har lavere andel e-medier i sitt totale utlån enn større kommuner.
- Det er ingen sammenheng mellom overordnet tilfredshet med modellene og bibliotekenes forhold mellom andel utlån og andel av budsjett for e-medier. Med andre ord – det er ikke slik at de som har høy andel e-utlån for liten andel av mediebudsjettet er mer eller mindre fornøyd med modellene enn de som er i motsatt situasjon.

Samsvar mellom omfang av utlån av e-medier og andel av budsjett brukt på e-medier

*Hvor stor andel av det totale utlånet er e-utlån?**

8 %

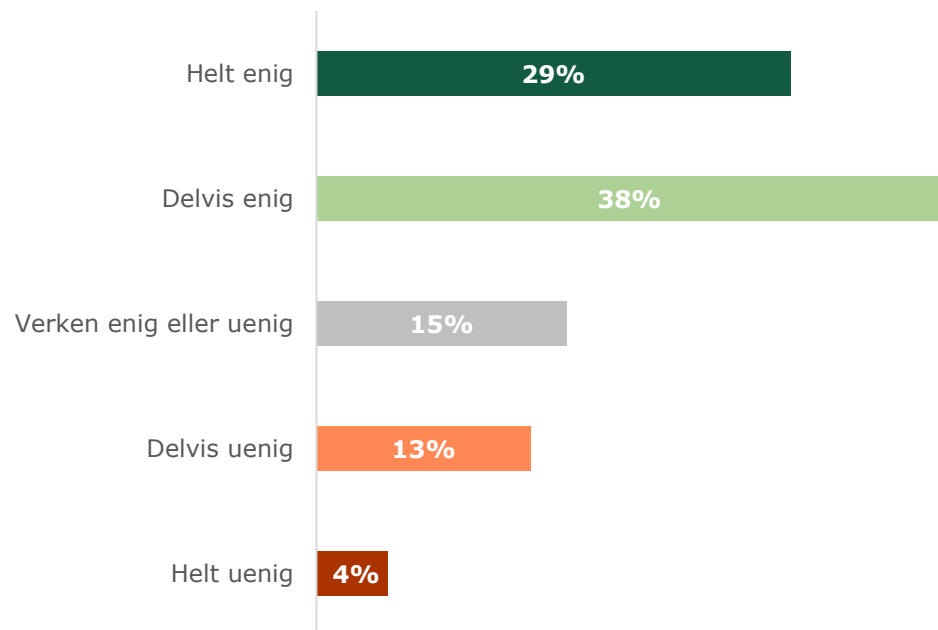
*Hvor stor andel av det totale mediebudsjettet bruker deres folkebibliotek på e-utlån?**

9 %

*NB! Andelene er basert på selvrapporing, ikke registerdata, så det er knyttet noe usikkerhet til tallene. Instruks i spørreskjemaet: «Hvis du ikke vet nøyaktig og ikke enkelt kan finne det ut, oppgi omtrentlig andel.»

To av tre folkebibliotek mener de jobber aktivt for å gjøre Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) sitt tilbud kjent

Vi jobber aktivt for å gjøre NLB (Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek) sitt tilbud kjent for de som har behov for det

- 67 % av folkebibliotekene mener de jobber aktivt for å gjøre Norsk lyd- og blindeskriftbiblioteket sitt tilbud kjent.
- Det er ingen betydelige sammenhenger mellom hvorvidt bibliotekene fremmer NLBs tilbud og kommunestørrelse eller om biblioteket er representert i en innkjøpsgruppe eller ikke.

Fylkesbibliotekenes forslag til forbedring av utlånsmodellene

E-bøker

- Alle lisenser bør ha like mange samtidige utlån som "eksemplarer" (10/10). Øke antall mulige utlån pr. lisens.
- En ren klikkmodell med mange muligheter for å sette begrensninger (f. eks. antall samtidige utlån pr. tittel, maks antall utlån for én tittel hver måned, makspris, maks kostnader pr. tittel pr. mnd., ekskludere titler/sjangere osv.) kunne ha vært en god erstatning for kombinasjonsmodellen. Det bør da stilles strengere krav til kostnadsnivå (f. eks. ha bestemte prisnivåer for nye/eldre titler/ulike sjangere osv.). Et utlån bør heller ikke gjelde før 20 % av boken er lest/lyttet til.
- Utlånsmodellen bør attspegle den fysiske marknaden i større grad. Til dømes ved at ein nyttar om lag same reguleringar for fysiske og elektroniske medium, slik at ein enklare kan handtere og bygge opp samlingar. Bør bli enklare å tilpasse utvalet ved dagens klikkmodell viss denne held fram.
- Det må bli mulig å kjøpe eksemplarer for noen år av gangen (eksemplarmodell for utlån). På grunn av økonomi og innkjøpspolicy ønsker vi å tilpasse klikktilbudet. Dvs å utelukke deler av utvalget eller å velge hva vi tar inn. I dag utelukker vi også titler på grunn av svært høy pris pr klikk. Dette ligger også i stor grad på systemleverandør.
- Det er vanskelig å bygge opp et forutsigbart tilbud til publikum når lisenspakker brukes så fort opp. Det ideelle hadde vært om man kunne kjøpt inn på flere modeller, slik at noe kunne være mer fast, mens andre modeller var mer tilrettelagt for rask bruk. Her er det selvsagt også mulig med ulike økonomiske modeller, slik at det som varer lenger kan være dyrere enn det som varer kort. Slik kan bibliotekene få mulighet til å bygge opp en samling som gir bedre forutsigbarhet for publikum. Bibliotekets publikum tåler ventelister, men trenger forutsigbarhet i utvalget.
- Leveringsplikt, slik at alt som utgis digitalt blir tilgjengelig. Vurdere ordninger for eie i stedet for leie.
- Ettårige lisenser + mulighet for kjøpe klikklån som alternativ om man ikke ønsker å kjøpe årlisens eller lisenser med 10 lån.
- Det er behov for å kunne styre økonomien bedre slik at lånerne opplever både bredde, allsidighet og tilgjengelighet til samlingen
- Ja, øk antallet tillatt utlån pr. pakke til 50. Sørg for at forlagene følger opp ved å legge alt tilgjengelig materiale ut for salg. Ikke minst er det oversatte manglende nå. Større forutsigbarhet er viktig. Øk antallet KF og behold 10 % lest før fakturering.
- Vi ønsker en utlånsmodell som tilsvarer den som finnes for Libby/Overdrive, hvor man kjøper en lisens på et verk som man da eier, og kan låne ut til én bruker om gangen, så mange ganger man som helst. Dette ville gitt et stabilt tilbud for lånerne, og på innkjøpsiden ville innkjøperne vurdert titler én gang, ikke igjen og igjen som i dag.

E-lydbøker

- Øke antall mulige utlån pr. lisens. Ikke så mange varierende priser. Mer lik pris på nye titler.
- Utlånsmodellen bør attspegle den fysiske marknaden i større grad. Til dømes ved at ein nyttar om lag same reguleringar for fysiske og elektroniske medium, slik at ein enklare kan handtere og bygge opp samlingar. Bør bli enklare å tilpasse utvalet ved dagens klikkmodell viss denne held fram. Forlaga bør bruke same modell – i dag varierer dette veldig. Somme har heile utvalet som klikk, andre heile utvalet som pakke.
- Modellen stimulerer ikke forlagene til å tilgjengeliggjøre e-lydbøker for utlån i bibliotek.
- Det må bli mulig å kjøpe eksemplarer for noen år av gangen (eksemplarmodell for utlån). På grunn av økonomi har vi valgt bort klikk på deler av samlingen. Forlagene bruker ulike modellene, noen forlag har hele utvalget på klikk, mens andre har hele utvalget som pakker. Det er vanskelig å forholde seg til. Pris gjenspeiler ikke at man i e-lydbøker ikke har kostnader til produksjon, lager og distribusjon i samme grad.
- Det er vanskelig å bygge opp et forutsigbart tilbud til publikum når lisenspakker brukes så fort opp. Det ideelle hadde vært om man kunne kjøpt inn på flere modeller, slik at noe kunne være mer fast, mens andre modeller var mer tilrettelagt for rask bruk. Her er det selvsagt også mulig med ulike økonomiske modeller, slik at det som varer lenger kan være dyrere enn det som varer kort. Slik kan bibliotekene få mulighet til å bygge opp en samling som gir bedre forutsigbarhet for publikum. Bibliotekets publikum tåler ventelister, men trenger forutsigbarhet i utvalget.
- Leveringsplikt, slik at alt som utgis digitalt blir tilgjengelig. Vurdere ordninger for eie istedet for leie.
- Ulike modeller er ikke ønskelig. Derfor: Ettårige lisenser + mulighet for kjøpe klikklån som alternativ om man ikke ønsker å kjøpe årlisens eller lisenser med 10 lån (nå 6 lån).
- Det er behov for å kunne styre økonomien bedre slik at lånerne opplever både bredde, allsidighet og tilgjengelighet til samlingen
- Det var en stor forbedring da 10%-regelen kom på plass for lydbøker. Det vil være en videre forbedring om den også for øvrig kan samkjøres med e-bokmodellen, slik at det nye må kjøpes i pakker, og alt som er mer enn 2 år er tilgjengelig på klikk.
- Prisen per lån må ned. Nye lydbøker er ikke lenger tilgjengelig i bibliotekene. De digitale tjenestene er i nær framtid det eneste stedet lånerne kan få tilgang til lydbøker gratis. Dette er viktig for barn/unge og eldre. Bedre tilgang, forutsigbarhet i tilbudet og flere lån pr. innkjøpt pakke er stikkord.
- Det samme som for e-bøker. I tillegg står det på ønskelisten at e-lydbøker følger med innkjøpte verker på k-fond.

Folkebibliotekenes forslag til forbedring av utlånsmodellene

E-bøker

- Flere folkebibliotek mener dagens tilbud av e-bøker er for dyrt og mener at [flere utlån per lisens](#) eller at [titler bør bli billigere](#) kan være gode alternativer til forbedring.
- [Levetiden på e-boken bør utvides](#). «Når vi kjøper en papirbok så varer den til den er lest i filler før den blir kastet. Dette er ca. 20-40 ganger, e-bøker koster like mye som en bok men «varer» i kun 10 utlån, det fungerer ikke»
- Flere folkebibliotek ønsker en «one copy/one user» modell, slik at det [kjøpes et eksemplar som varer «evig»](#), men som ikke lånes ut til flere enn en bruker om gangen. Dette kan gjerne være dyrere enn fysisk eksemplere som ville hatt en naturlig slitasje.
- Noen folkebibliotek ønsker å gå tilbake til ordningen slik den var tidligere. Der det ble kjøpt [en lisens som var tilgjengelig over en lengre periode](#).
- Mekanismer som sørger for [større forutsigbarhet for bibliotekene og lånerne](#), selv om det kan bety lengre ventelister for lånerne. Lånerne forstår ventelister. En [modell som er enkel å forstå for lånerne](#).
- Lånere over hele landet burde få samme tilbud på e-medier. Det er ingen grunn til at tilbudet skal være forskjellig fra bibliotek til bibliotek når produktene er digitale.

E-lydbøker

- [Flere utlån per innkjøpte tittel](#) – slik at ei innkjøpt bok varer lenger, eventuelt evig der man ikke tillater samtidige lån
- [Utvalget](#) bør forbedres.
- Lavere [priser](#).
- Levetiden på e-lydbøker må være lengre som levetid på CD-lydbok
- Avvikle klikkmodellen og [få alt over på lisenser](#). Dette vil sannsynligvis innebære lengre ventelister på populære bøker, men [større forutsigbarhet](#) i forhold til innkjøp for innkjøpsgruppa. Færre ulike salgsmodeller gjør det også [enklere for bibliotekene å forklare lånerne tilgjengelighet](#).
- Pakkeløsningene for e-lydbøker bør sidestilles med pakkeløsningene for e-bøker. [Like mange klipp i hver pakke](#).
- Mekanismer som sørger for [større forutsigbarhet for bibliotekene og lånerne](#).
- Lånere over hele landet burde få samme tilbud på e-medier. Det er ingen grunn til at tilbudet skal være forskjellig fra bibliotek til bibliotek når produktene er digitale.

Leverandørenes forslag til forbedring av utlånsmodellene

Øvrige innspill fra leverandørene

1

Felles modell for de to e-mediene (bøker og lydbøker), og i tillegg én integrert ordning fremfor todelt med lisensdel + klikkdel

- En felles modell ville bidratt til forutsigbarhet som hjelper leverandørene med å spare penger på utvikling og tilpasninger

Mekanismer som sikrer større grad av forutsigbarhet, både for leverandører og bibliotekene

Lavere priser på e-lydbøker

- Det som er positivt med dagens modell, er at den tilrettelegger for lokalt eierskap og lokalt engasjement på bibliotekene. Den tilrettelegger også for konkurranse i markedet og legger press på leverandørene, noe som er positivt for utvikling på lang sikt.
- Mange av konsortiene har mange behov for tilpasninger, altså mange spesifikke krav som er dyre å utvikle. På grunn av denne kompleksiteten blir antallet potensielle leverandører lite, selv om det i teorien er konkurranse i markedet når bibliotekene gjør innkjøp fylkesvis.
- Den største ulempen med modellene i dag, er at den er komplisert. Den er vanskelig å forstå for både bibliotek og lånere, og bibliotekene bruker mye ressurser på å lære seg, forholde seg til, og navigere i dem. Kompleksiteten handler både om at det er to forskjellige modeller for de to forskjellige produktene e-bøker og e-lydbøker, og at modellene har to komponenter – lisensdel og klikkdel.
- Opplevelse av at forlagene har en overdreven frykt for kannibalisering mellom bibliotekmarkedet og det kommersielle markedet. I tillegg er det en opplevelse av at forlagene har manglende forståelse for at pengesekken hos bibliotek og kommuner er liten. Det handler om betalingsevne, ikke betalingsvilje.

Vedlegg

SPØRRESKJEMA

- Fylkesbibliotekene

Spørreskjemaet Fylkesbibliotek (I)

Alt i alt, hvor godt eller dårlig synes du utlånsmodellen for e-bøker og e-lydbøker fungerer i dag?

Svarskala: [Svært dårlig, Litt dårlig, Verken godt eller dårlig, ganske godt, Svært godt, Vet ikke]

Hvilken hovedleverandør av e-bøker og e-lydbøker bruker dere i dag? (Presiserer at det er snakk om innhold, ikke teknisk plattform/app)

[Bokbasen, Biblioteksentralen, Andre spesifiser]

Har dere benyttet samme hovedleverandør i hele perioden modellen har vært i bruk, eller har dere byttet underveis?

[Samme hele tiden, Byttet underveis, Vet ikke.]

Hvorfor byttet dere hovedleverandør?

[Åpent]

Kjøper dere inn e-bøker og e-lydbøker utenom hovedleverandøren?

[Ja, Nei, Vet ikke.]

Hvorfor kjøper dere inn e-bøker og e-lydbøker utenom hovedleverandøren?

[Åpent]

Hvilke andre bibliotek enn folkebibliotekene er involvert i innkjøpskonsortiet?

Flere svar mulig.

[Kun folkebibliotek, Grunnskole, Videregående skole, Annet]

Fyll ut hvilke andre aktører som er involvert i innkjøpskonsortiet.

[Åpent]

Hvor godt eller dårlig synes du at samarbeidet innad i innkjøpskonsortiet fungerer?

[Svært godt, Ganske godt, Verken godt eller dårlig, Litt dårlig, Svært dårlig, Vet ikke]

Hvor godt eller dårlig synes du at samarbeidet/avtalen med hovedleverandøren av e-bøker og e-lydbøker fungerer? (Her er det igjen snakk om innhold, ikke teknisk plattform/app).

Svarskala: [[Svært dårlig, Litt dårlig, Verken godt eller dårlig, ganske godt, Svært godt, Vet ikke]

Er innkjøpene kun finansiert av folkebibliotekene, eller er fylkesbiblioteket og andre aktører med på finansieringen? Flere svar mulig.

[Kun folkebibliotekene, Fylkesbiblioteket, Grunnskoler, Videregående skoler, Andre]

Hvilke andre aktører er med på finansieringen av folkebibliotekene?

[Åpent]

Den anbefalte innkjøpsmodellen for e-bøker fra Nasjonalbiblioteket er en såkalt kombinasjonsmodell der titler først har en lisensmodell i 2 år før de går over til en klikkmodell. Bruker dere denne anbefalte innkjøpsmodellen?

[Ja, Nei, Vet ikke]

Spørreskjemaet Fylkesbibliotek (II)

Hvorfor ikke?

[Åpent]

Hvilken innkjøpsmodell bruker dere?

Må fylles ut.

[Åpent]

Har man fulgt den anbefalte modellen tidligere? Hvis ja, hvorfor byttet dere?

[Åpent]

Hvor godt eller dårlig synes du følgende aspekter ved innkjøpsmodellen for e-bøker fungerer?

- Lisensdelen
- Klikkdelen
- Økonomisk forutsigbarhet og budsjettering

Svarskala: [Svært dårlig, Litt dårlig, Verken godt eller dårlig, ganske godt, Svært godt, Vet ikke]

Har du øvrige kommentarer eller innspill til de økonomiske aspektene ved innkjøpsmodellen dere benytter?

[Åpent]

Bruker dere den anbefalte innkjøpsmodellen for e-lydbøker

[Ja, Nei, Vet ikke]

Hvorfor ikke?

[Åpent]

Hvilken innkjøpsmodell bruker dere?

Må fylles ut

[Åpent]

Har man fulgt den anbefalte modellen tidligere? Hvis ja, hvorfor byttet dere?

[Åpent]

Hvor godt eller dårlig synes du følgende aspekter ved innkjøpsmodellen for e-lydbøker fungerer?

- Lisensdelen
- Klikkdelen
- Forutsigbarhet og budsjettering

Svarskala: [Svært dårlig, Litt dårlig, Verken godt eller dårlig, ganske godt, Svært godt, Vet ikke]

Har du øvrige kommentarer eller innspill til de økonomiske aspektene ved innkjøpsmodellen dere benytter?

[Åpent]

Hvilket forhandlingsnivå foretrekker du for innkjøp av e-bøker og e-lydbøker?

[Nasjonalt nivå, Fylkesnivå, Kommunalt nivå, Vet ikke]

Spørreskjemaet Fylkesbibliotek (III)

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Det er tilfredsstillende tilgjengelighet av e-bøker innen:

Med tilgjengelighet mener vi hva som er tilgjengelig for brukerne/lånerne i appen. Med frontlist mener vi de bøkene som er tilgjengelig gjennom lisensordningen, altså de bøkene som er nyere enn to år. Med backlist menes de bøkene som er tilgjengelig gjennom klikkordningen, altså bøker som er eldre enn to år.

*Frontlist - skjønnlitteratur voksen
Backlist - skjønnlitteratur voksen*

*Frontlist - skjønnlitteratur barn/ungdom
Backlist - skjønnlitteratur barn/ungdom*

*Frontlist - faglitteratur voksen
Backlist - faglitteratur voksen*

*Frontlist - faglitteratur barn/ungdom
Backlist - faglitteratur barn/ungdom
Svarskala: [Helt uenig, Delvis uenig, Verken enig eller uenig, Delvis enig, Helt Enig, Vet ikke]*

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Det er tilfredsstillende tilgjengelighet av e-bøker innen:

Med tilgjengelighet mener vi hva som er tilgjengelig for brukerne/lånerne i appen. Med frontlist mener vi de bøkene som er tilgjengelig gjennom lisensordningen, altså de bøkene som er nyere enn to år. Med backlist menes de bøkene som er tilgjengelig gjennom klikkordningen, altså bøker som er eldre enn to år.

*Frontlist - skjønnlitteratur voksen
Backlist - skjønnlitteratur voksen*

*Frontlist - skjønnlitteratur barn/ungdom
Backlist - skjønnlitteratur barn/ungdom*

*Frontlist - faglitteratur voksen
Backlist - faglitteratur voksen*

*Frontlist - faglitteratur barn/ungdom
Backlist - faglitteratur barn/ungdom
Svarskala: [Helt uenig, Delvis uenig, Verken enig eller uenig, Delvis enig, Helt Enig, Vet ikke]*

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

*- Vår innkjøpsmodell for e-bøker gir akseptabel verdi for pengene
- Vår innkjøpsmodell for e-lydbøker gir akseptabel verdi for pengene*

Svarskala: [Helt uenig, Delvis uenig, Verken enig eller uenig, Delvis enig, Helt Enig, Vet ikke]

Har du forslag til forbedring av utlånsmodellen for e-bøker?

[Åpent]

Har du forslag til forbedring av utlånsmodellen for e-lydbøker?

[Åpent]

Har du andre kommentarer eller innspill som omhandler utlånsmodellen for e-bøker og e-lydbøker?

[Åpent]

SPØRRESKJEMA

- Folkebibliotekene

Spørreskjemaet Folkebibliotek (I)

Hvor mange innbyggere er det i kommunen?

[Mindre enn 5.000, 5.000-39.999, 40.000 eller mer]

Alt i alt, hvor godt eller dårlig synes du utlånsmodellen for e-bøker og e-lydbøker fungerer i dag?

Svarskala: [Svært dårlig, Litt dårlig, Verken godt eller dårlig, ganske godt, Svært godt, Vet ikke]

Er deres folkebibliotek representert i en innkjøpsgruppe/-komite for fylkets konsortium?

[Ja, Nei, Vet ikke]

Hvor stor andel av det totale mediebudsjettet bruker deres folkebibliotek på e-utlån? Hvis du ikke vet nøyaktig og ikke enkelt kan finne det ut, oppgi omtrentlig andel.

[Oppgi en prosentandel mellom 0 og 100.]

Hvor stor andel av det totale utlånet er e-utlån? Hvis du ikke vet nøyaktig og ikke enkelt kan finne det ut, oppgi omtrentlig andel. Oppgi en prosentandel mellom 0 og 100.

[Oppgi en prosentandel mellom 0 og 100.]

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Det er tilfredsstillende tilgjengelighet av e-bøker innen:

Med tilgjengelighet mener vi hva som er tilgjengelig for brukerne/lånerne i appen. Med frontlist mener vi de bøkene som er tilgjengelig gjennom lisensordningen, altså de bøkene som er nyere enn to år. Med backlist menes de bøkene som er tilgjengelig gjennom klikkordningen, altså bøker som er eldre enn to år.

Frontlist - skjønnlitteratur voksen

Backlist - skjønnlitteratur voksen

Frontlist - skjønnlitteratur barn/ungdom

Backlist - skjønnlitteratur barn/ungdom

Frontlist - faglitteratur voksen

Backlist - faglitteratur voksen

Frontlist - faglitteratur barn/ungdom

Backlist - faglitteratur barn/ungdom

Svarskala: [Helt uenig, Delvis uenig, Verken enig eller uenig, Delvis enig, Helt Enig, Vet ikke]

Spørreskjemaet Folkebibliotek (II)

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Det er tilfredsstillende tilgjengelighet av e-lydbøker innen:

Med tilgjengelighet mener vi hva som er tilgjengelig for brukerne/lånerne i appen. Med frontlist menes her de nyeste bøkene, før de blir lagt ut i strømmetjenester. Med backlist menes her eldre bøker som er tilgjengelig i strømmetjenester fra 1.mai året etter de er gitt ut.

*Frontlist - skjønnlitteratur voksen
Backlist – skjønnlitteratur voksen*

*Frontlist – skjønnlitteratur barn/ungdom
Backlist – skjønnlitteratur barn/ungdom*

*Frontlist – faglitteratur voksen
Backlist – faglitteratur voksen*

*Frontlist – faglitteratur barn/ungdom
Backlist – faglitteratur barn/ungdom*

Svarskala: [Helt uenig, Delvis uenig, Verken enig eller uenig, Delvis enig, Helt Enig, Vet ikke]

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

- Vår innkjøpsmodell for e-bøker gir akseptabel verdi for pengene*
- Vår innkjøpsmodell for e-lydbøker gir akseptabel verdi for pengene*
- Vi har tilfredsstillende innflytelse over innkjøp og utvalg av e- bøker*
- Vi har tilfredsstillende innflytelse over innkjøp og utvalg av e- lydbøker*
- Vi jobber aktivt for å gjøre NLB (Norsk lyd- og blindeskriftsbibliotek) sitt tilbud kjent for de som har behov for det*

Svarskala: [Helt uenig, Delvis uenig, Verken enig eller uenig, Delvis enig, Helt Enig, Vet ikke]

Hvilket forhandlingsnivå foretrekker du for innkjøp av e-bøker og e-lydbøker?

[Nasjonalt nivå, Fylkesnivå, Kommunalt nivå, Vet ikke]

*Har du forslag til forbedring av utlånsmodellen for e-bøker
[Åpent]*

*Har du forslag til forbedring av utlånsmodellen for e-lydbøker
[Åpent]*

*Har du andre kommentarer eller innspill som omhandler utlånsmodellen for e-bøker og e-lydbøker?
[Åpent]*

INTERVJUGUIDE

- Leverandørene

Intervjuguide Leverandørene

Innledning

Rambøll Management Consulting på vegne av Nasjonalbiblioteket.

Spørreskjemaer og intervjuguide utviklet i samarbeid mellom RMC og NB.

Ingen personer vil bli navngitt i rapporten.

Snakker med de to største leverandørene.

- Biblioteksentralen og Bokbasen

Formål: Kartlegge hvordan ordningen oppleves av de nevnte målgruppene (folkebibliotekene, fylkesbibliotekene og leverandørene) i dag. Denne innsikten vil NB bruke i sitt videre arbeid med e-bøker og e-lydbøker.

Semi-strukturert intervju: Vi har noen temaer og spørsmål vi forholder oss til, men man skal få snakke fritt om sine opplevelser og meninger.

Oppfordrer til åpenhet og ærlighet.

Presisere at det er snakk om innhold, ikke teknisk plattform/app.

30-60 min varighet.

Overordnet tilfredshet med modellen

- Fordelt på e-bøker og e-lydbøker

Syn på konsortiene, tilfredshet med samarbeidet

Syn på samarbeid med forlagene

Syn på tilbud og etterspørsel

- Gratis strømmetjeneste vs. bibliotekutlån av e-lydbøker

Syn på balansen mellom gratistilbud gjennom biblioteker og det kommersielle markedet for e-bøker/e-lydbøker

Hva er «friksjoner»/«pains»/utfordringer i modellen?

Har man kun én type avtale med sine konsortier, eller flere? Hvis noe annet – hvilken modell? Og hvorfor?

Selve modellen – hvordan fungerer den?

- Lisensdelen – hvordan praktiseres lisensordningen? Samtidig utlån, sekvensielt utlån, eller annet?
- Klikkdelen
- Frontlist vs. backlist

Hva går det mest av

- Frontlist titler over lisensmodellen, eller
- Backlist titler over klikkmodellen?

Foretrukket forhandlingsnivå: Nasjonalt nivå, fylkesnivå, kommunalt nivå?

Forslag til forbedring av modellen

- E-bøker
- E-lydbøker

Avslutningsvis: Åpent spørsmål for innspill og kommentarer til tematikken

Bright
ideas.
Sustainable
change.

RAMBOLL